

BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

[C – 2023/43912]

4 JULI 2023. — Omzendbrief inzake het transport van stoffelijke overschotten, zoals bepaald bij artikel 16, van de ordonnantie van 29 november 2018 op de begraafplaatsen en de lijkbezorging.

Geachte Dames en Heren burgemeesters en schepenen,

Vóór de inwerkingtreding van genoemde ordonnantie van 29 november 2018 op de begraafplaatsen en de lijkbezorging was het niet mogelijk een stoffelijk overschot te vervoeren buiten de grenzen van de gemeente van de plaats van overlijden voordat de ambtenaar van de burgerlijke stand een overlijdensakte had opgesteld en toestemming had verleend voor de begrafenis en/of de crematie.

Momenteel kan de overbrenging van het stoffelijk overschot van een overledene naar een plaats (meestal het funerarium) buiten de gemeente van de plaats van overlijden plaatsvinden zodra de geneesheer die het overlijden heeft vastgesteld een attest heeft afgegeven waaruit blijkt dat het om een natuurlijke doodsoorzaak gaat en dat er geen gevaar voor de volksgezondheid bestaat.

Het vervoer van de overledene heeft in dit geval als doel om de nabestaanden in staat te stellen de overledene te bergen, te bewaren of eventueel op te baren op een plaats die gewoonlijk het rouwcentrum is, een geschiktere plaats dan de plaats van overlijden (thuis of het lijkenhuis van het ziekenhuis).

Het transport van stoffelijke overschotten gebeurt op een waardige en respectvolle manier, en dient te worden uitgevoerd met een lijkwagen of een daartoe speciaal uitgeruste wagen. Het spreekt echter vanzelf dat op grond van artikel 16, eerste lid, van de ordonnantie, de burgemeester van de gemeente van de plaats van overlijden de bevoegdheid heeft om eender welk specifiek vervoer dat hij schadelijk acht voor de volksgezondheid of voor de eerbied die verschuldigd is aan de nagedachtenis van de overledene, te verbieden of te reglementeren.

Een dergelijk voorafgaand transport blijft echter facultatief en dit ontslaat de gemeente niet van het vervullen van de formaliteiten die de ordonnantie voorschrijft, namelijk het afgeven van de verloven voor begraving en tot crematie door de ambtenaar van de burgerlijke stand. Er kunnen zich echter praktische moeilijkheden voordoen in geval van een overlijden gevolgd door een crematie, wanneer het stoffelijke overschot zich niet meer op het grondgebied van de gemeente van de plaats van overlijden bevindt en de door de ambtenaar van de burgerlijke stand van de plaats van overlijden aangewezen beëdigde arts moet tussenkomen om een verslag op te stellen waarin vast wordt gesteld of het overlijden te wijten is aan een natuurlijke of gewelddadige of verdachte of niet vast te stellen oorzaak, zoals bepaald bij artikel 28, § 1, tweede lid, van de ordonnantie.

In een dergelijke situatie kan het verbazen dat de ambtenaar van de burgerlijke stand van de plaats van overlijden, die bevoegd is om het verlot tot crematie te verlenen, deze vergunning moet verlenen op basis van een tweede verslag, opgesteld door een beëdigd arts die hij niet zelf heeft aangesteld maar werd aangesteld door de ambtenaar van de burgerlijke stand van de plaats waar het stoffelijk overschot van de overledene zich bevindt.

In de parlementaire werken van de ordonnantie wordt in dit verband echter opgemerkt dat deze tweede vaststelling kan worden gedaan door een arts van de plaats van overlijden, van de woonplaats van de overledene of van de plaats waar het lichaam verblijft. Artikel 28, § 1, tweede lid, van de ordonnantie vermeldt alleen dat het verslag moet worden opgemaakt door een beëdigd arts, aangewezen door de ambtenaar van de burgerlijke stand, zonder te preciseren om welke ambtenaar van de burgerlijke stand het gaat.

Het is dus mogelijk dat de gemeente van de plaats van overlijden in zo'n geval een beroep doet op de gemeente waar het stoffelijk overschot naartoe werd gebracht opdat deze laatste het lichaam laat onderzoeken door de beëdigde arts die zij aanstelt om er een verslag over op te stellen. Het ereloon en alle daaraan verbonden kosten komen uiteraard voor rekening van de gemeente van de plaats van overlijden. Dit betekent dat de gemeenten een bedrag dienen te reserveren in hun respectieve begrotingen om de gemeenten waarop hiertoe beroep werd gedaan te kunnen terugbetalen.

REGION DE BRUXELLES-CAPITALE

[C – 2023/43912]

4 JUILLET 2023. — Circulaire relative au transport des dépouilles mortelles, visé à l'article 16, de l'ordonnance du 29 novembre 2018 sur les funérailles et sépultures.

Mesdames et Messieurs les bourgmestres et échevins,

Avant l'entrée en vigueur de l'ordonnance du 29 novembre 2018 susmentionnée, il n'était pas possible de transporter une dépouille mortelle en dehors des limites de la commune du lieu de décès avant que l'officier de l'état civil n'ait dressé un acte de décès et accordé l'autorisation d'inhumation et/ou l'autorisation de crémation.

Actuellement, le transfert du corps d'un défunt vers un endroit (généralement le funerarium) situé en dehors de la commune du lieu de décès, peut avoir lieu à partir du moment où le médecin qui a constaté le décès a délivré une attestation déclarant qu'il s'agit d'une cause naturelle de décès et qu'il n'y a aucun danger pour la santé publique.

Le transport du défunt dans cette hypothèse a donc pour objectif de permettre aux proches de récupérer, de conserver voire d'exposer le défunt dans un lieu qui est généralement le funerarium, lieu plus propice que celui du décès (domicile ou morgue d'hôpital).

Le transport des dépouilles mortelles s'effectue de manière digne et décente, au moyen d'un corbillard ou d'un véhicule spécialement équipé à cette fin. Il va de soi cependant que, sur base de l'article 16, alinéa 1er, de l'ordonnance, le bourgmestre de la commune du lieu du décès a le pouvoir d'interdire ou de réglementer tel ou tel transport ponctuel qu'il juge préjudiciable à la salubrité publique ou au respect dû à la mémoire des morts.

Rappelons aussi qu'un tel transport préalable reste facultatif et que cela ne dispense évidemment pas la commune d'accomplir les formalités requises par l'ordonnance, en matière de délivrance des autorisations d'inhumation et de crémation par l'officier de l'état civil. Des difficultés pratiques peuvent néanmoins surgir à l'occasion d'un décès suivi d'une crémation, lorsque la dépouille mortelle ne se trouve plus sur le territoire de la commune du lieu de décès et que le médecin assermenté commis par l'officier de l'état civil du lieu de décès doit intervenir pour procéder au constat.

Dans pareille situation, il peut paraître étonnant que l'officier de l'état civil du lieu de décès compétent pour délivrer l'autorisation de crémation, doive délivrer cette autorisation sur base d'un deuxième constat rédigé par un médecin assermenté qu'il n'a pas lui-même mandaté mais qui a été mandaté par l'officier de l'état civil du lieu où repose le corps du défunt.

Pourtant, les travaux parlementaires de l'ordonnance relèvent à cet égard que ce deuxième constat peut être réalisé par un médecin du lieu de décès, du lieu de domicile du défunt ou encore du lieu où repose le corps. L'article 28, § 1er, alinéa 2, de l'ordonnance mentionne en effet uniquement que le constat doit être effectué par un médecin assermenté commis par l'officier de l'état civil, sans préciser de quel officier de l'état civil il s'agit.

Il est donc possible pour la commune du lieu de décès dans ce cas de faire appel à la commune où le corps a été transporté pour que cette dernière fasse examiner le corps par le médecin assermenté qu'elle a mandaté en vue d'établir rapport dont question. Les honoraires et tous les frais y afférents seront bien entendu à charge de la commune du lieu de décès. C'est ainsi que les communes doivent prévoir dans leur budget respectif un montant pour pouvoir rembourser les communes qui ont été sollicitées à cet effet.

De economische codes van het boekhoudkundig plan die de gemeenten kunnen gebruiken :

Les codes économiques du plan comptable que les communes peuvent utilisés :

Code	Omschrijving
435-01	Bijdragen in de werkingskosten gedragen door andere overheidsinstellingen
Code	Libelle
435-01	Contributions dans les charges spécifiques de fonctionnement des autres pouvoirs publics
Code	Omschrijving
485-01	Bijdragen van andere overheidsinstellingen voor de werkingsuitgaven
Code	Libelle
485-01	Contributions des autres pouvoirs publics dans les frais de fonctionnement

Er zij wel op gewezen dat vanwege de territoriale toepassing van de ordonnantie het momenteel nog niet mogelijk is om alle juridische onzekerheden weg te nemen die zich kunnen voordoen bij de voorafgaande overbrenging van een stoffelijk overschot naar een plaats buiten de grenzen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De Cel Begraafplaatsen en Lijkbezorging werkt momenteel aan een voorstel tot samenwerkingsovereenkomst tussen de verschillende gefedereerde entiteiten die dit mogelijk zal maken.

De Minister van Plaatselijke Besturen
B. CLERFAYT

Notons toutefois, qu'en raison de l'application territoriale de l'ordonnance, il n'est actuellement pas possible de régler toutes les incertitudes juridiques qui peuvent surgir lors du transfert préalable d'une dépouille mortelle vers un lieu situé en dehors des limites de la Région de Bruxelles-Capitale.

Le Ministre des Pouvoirs locaux,
B. CLERFAYT